

בְּכֹל אֹתוֹת נִפְשֵׁךָ תֹאכַל בְּשָׂר

הרב ישראל הלפרין

עורך ראשי

לפירוש רבי ישמעאל, בפסוקים אלו התורה התירה שחיטת חוליין ואכילתם בגבולין. התורה מדגישה חזור ושנה את המילים 'אות נפשך' עד כדי דרישה שיהיה 'בכל אות נפשך', מהי הדגשה זו? כך גם בולטת ההבחנה על אכילת 'בשר', כמו גם הביטוי 'תשפכנו כמים'. במאמר נציע ביאור לכמה הדגשים בפרשה זו, עפ"ז נבאר מחדש כמה כתובים מעורפלים. נשתמש גם במקראות אחרים אשר יאירו את הרעיון שעומד בבסיס פרשה זו - מה היא באה להרחיק, וכיצד היא מונעת זאת.¹

פרשת 'כי ירחיב'

בפרשת ראה, תוך כדי הדיבור על הרחקת הבמות, והציווי על ריכוז עבודת המקדש במקום אשר יבחר ה', בניגוד לעובדי האלילים אשר זוכחים ועובדים לאלוהיהם תחת כל עץ רענן, וגם בניגוד ל'ככל אשר אנחנו עושים פה היום' במדבר, אלא רק במקום אשר יבחר ה', מופיעים שני פסוקים:

רק בכל אות נפשך תזבח ואכלת בשר כברכת ה' אלהיך אשר נתן לך בכל שְׁעָרֶיךָ הַטָּמֵא וְהַטְהוֹר יֹאכְלוּ כַצֵּבִי וְכֹאֵיל: רק הַדָּם לֹא תֹאכְלוּ עַל הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֵנוּ כַּמַּיִם..

ומתייחדת לה מיד בפרשיה בפני עצמה בהרחבה נוספת²:

¹ פרקים אלו לקוחים מתוך מאמר שהתפרסם מעל במה זו בגיליון 15 על פרשת שחוטין חוץ, ונערכו שוב מחדש.

² לכאורה, על פי הפשט אין קושי גדול בכפילות הכתובים. כיון ששני הפסוקים לעיל הובאו בקצרה בפרשיה הקודמת העוסקת ב'מקום אשר יבחר', ובדרך אגב אמרה תורה בדרך קצרה שבשר חוליין כן

כִּי יִרְחִיב ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת גְּבוּלְךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לְךָ וְאָמַרְתָּ אֲכַלָּה בְּשֵׂר כִּי תֵאָוֶה נִפְשֶׁךָ
 לְאָכַל בְּשֵׂר בְּכָל אֹת נִפְשֶׁךָ תֹאכַל בְּשֵׂר: כִּי יִרְחַק מִמֶּךָ הַמְקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה'
 אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹם שְׁמוֹ שֶׁם וְזִבְחָתָּ מִבְּקָרְךָ וּמִצֹּאנֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן ה' לְךָ כַּאֲשֶׁר צִוִּיתָ
 וְאָכַלְתָּ בְּשַׁעֲרֶיךָ בְּכָל אֹת נִפְשֶׁךָ ...

מה פסוקים אלו באים ללמדנו?

נחלקו בזה רבי ישמעאל ורבי עקיבא. לפי רבי ישמעאל, כאן הותרה שחיטת חולין, זו אשר נאסרה עד כה במדבר – בספר ויקרא בסדר אחרי מות (יז, א-ז). ולפי רבי עקיבא כאן באה התורה לצוות על השחיטה, שכן במדבר היה מותר להם באכילה בשר נחירה³.

הרמב"ן (באחרי מות שם) כתב כי פירוש רבי ישמעאל "הוא הנאות בכתוב על דרך הפשט", ואף רש"י כאן פירש כדברי רבי ישמעאל⁴. מאמרנו יצעד בדרך זו.

ניתן לזכות בכל מקום. ולאחר שסיימה פרשה זו, מיד הרחיבה התורה בהלכה זו ובפרטיה בפרשיה נפרדת מיוחדת ומנומקת. אכן כפילות זו נדרשת להלכה (הובא ברש"י כאן) שהפסוקים הראשוניים מדברים על קדשים שנפל בהם מום, שנאכלים בכל מקום לאחר שייפדו. [אגב אורחא, יש לתת את הדעת על שילוש ההוראה 'המקום אשר יבחר' בפרשיה הנ"ל: א. התורה מתחילה ב"אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם הגויים... תחת כל עץ רענן", ואז ממשיכה ב"לא תעשון כן לה' אלוהיכם, כי אם אל המקום אשר יבחר ה'..." ב. ואז שוב חוזר על עצמו משה "לא תעשון ככל אשר אנחנו עושים פה היום איש כל הישר בעיניו... ויהי המקום אשר יבחר ה'..." ג. ואם לא די בכפל זה, הרי ששוב חוזרת התורה בפעם השלישית על העלאת עולה מחוץ למקדש – "השמר לך פן תעלה עולותיך בכל מקום אשר תראה, כי אם במקום אשר יבחר ה' באחד שבטיך...". וצריך ליישב מדוע נשנה שלוש פעמים. גם הפסוק "לא תעשון ככל אשר אנחנו עושים פה היום איש כל הישר בעיניו" זוקק פירוש משכנע ע"פ הפשט. עייין כאן ברמב"ן, נצי"ב ועוד. ואכמ"ל.]

³ "ואמרת אוכלה בשר כי תאוה נפשך לאכל בשר": ר' ישמעאל אומר: מגיד שבשר תאוה נאסר להם לישראל במדבר, ומשבאו לארץ התירו להם. ר' עקיבא אומר: לא בא הכתוב ללמד אלא מצות האמורות כאן [לאסור להן בשר נחירה], שבתחילה הותר להם בשר נחירה, ומשנכנסו לארץ נאסר להם. ר' אלעזר בן עזריה אומר: לא בא הכתוב אלא ללמד דרך ארץ שלא יאכל אדם בשר אלא לתאבון (ספרי דברים יב, כ:). מחלוקתם נתבארה בתלמוד חולין טז ע"ב.

⁴ אף שבפרשת אחרי מות פירש כרבי עקיבא.

התר אכילת בשר תאוה

כאמור, בפרשתנו נכתב ההיתר של אכילת בשר תאוה, אחר שיכנסו לארץ ויתרחקו ממקום המקדש, זאת לאחר שזביחת חולין נאסרה בזמן המדבר אלא אם כן הביאוה בתורת שלמים וזרקו דמה על המזבח. וכן דברי הכתוב בספר ויקרא (יז, א-ז):

אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִשְׁחַט שׁוֹר אוֹ כֶּשֶׁב אוֹ עֵז בַּמִּחְנֶה אוֹ אֲשֶׁר יִשְׁחַט מִחוּץ לַמִּחְנֶה: וְאֵל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא הֵבִיאוּ לְהִקְרִיב קָרְבָן לַה' לִפְנֵי מִשְׁכַּן ה' דָּם יִחְשָׁב לְאִישׁ הֵהוּא דָם שֶׁפָּדַ וְנִכְרַת הָאִישׁ הַהוּא מִקֶּרֶב עַמּוֹ: לְמַעַן אֲשֶׁר יָבִיאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת זְבָחֵיהֶם אֲשֶׁר הֵם זְבָחִים עַל פְּנֵי הַשְּׂדֵה וְהֵבִיֵּאם לַה' אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֶל הַפֶּה וְזָבְחוּ זְבָחֵי שְׁלָמִים לַה' אוֹתָם: וְזָרַק הַפֶּה אֶת הַדָּם עַל מִזְבֵּחַ ה' פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְהִקְטִיר הַחֶלֶב לְרִיחַ נִיחַח לַה': וְלֹא יִזְבְּחוּ עוֹד אֶת זְבָחֵיהֶם לְשִׁעִירִים אֲשֶׁר הֵם זָגִים אַחֲרֵיהֶם חֲקַת עוֹלָם תְּהִיָּה זֹאת לָהֶם לְדוֹרָתָם:

הכתוב שם מנמק את איסור השחיטה על פני השדה - "ולא יזבחו עוד את זבחייהם לשעירים אשר הם זונים אחריהם". ואף הפסוק "למען אשר יביאו את זבחייהם אשר הם זבחים על פני השדה והביאום לה'" לכאורה הוא אותו טעם ואינו טעם אחר. כפי שמבואר בראב"ע "למען אשר יביאו - זה הטעם על המצוה הזאת ופירושו 'על פני השדה' - ולא יזבחו עוד את זבחייהם". וכן הוא ברשב"ם⁵.
מזי אותה זביחה אלילית שמחמתה אוסרת התורה, בכל ארבעים שנה, לשחוט ולאכול בשר בהמה, מחשש שיתעו בה?

"לֹא תֹאכְלוּ עַל הַדָּם לֹא תִנְחָשׁוּ וְלֹא תַעֲוִינְנוּ" - "יִזְבְּחוּ לְשִׁדִּים לֹא אֱלֹהִים"

מתוך המקראות מתבהר שבזמנם היו תועים רבים לקחת את הדם לשעירים ולשדים, והיו דבוקים מאוד בפולחן זה. כמפורש באחרי מות - "לְשִׁעִירִים אֲשֶׁר הֵם זָגִים אַחֲרֵיהֶם", וככתוב בשירת האזינו "יִזְבְּחוּ לְשִׁדִּים לֹא אֱלֹהִים"⁶. שפיכה ועסק הדם

⁵ אשר הם זבחים על פני השדה - ויש מהם שטועים [לזבוח] לשעירים ולא לשמים...

⁶ מהפסוק שם משמע שזו הייתה תועבה חדשה בזמנם ('טרנד' בלע"ז), ולא מימים קדמונים. עיי"ש ברש"י: "חדשים מקרוב באו - אפילו האומות לא היו רגילין בהן, וגוי שהיה רואה אותם היה אומר

מעורר רגש עז וסערת נפש עד שבזמנם הביאה רבים לתעות אחר השדים [אשר לאמונתם ניזונים מהדם...].

אכילת הדם ואכילה על הדם כדרך התחברות לשדים, מתבארת גם מהפסוק "לא תאקלו על הדם לא תנחשו ולא תעונו" (ויקרא יט כו). ואע"פ שנדרש בברייתא (סנהדרין גג.) בכמה וכמה טעמים, פירש שם הרמב"ן על דרך הפשט "שהוא מין ממיני הכשוף או הקסמים, כי הוא דבר למד מענינו (- "לא תנחשו ולא תעונו"). והיו שופכים הדם ומאספים אותו בגומא והשדים מתקבצים שם כפי דעתם, ואוכלין על שולחנם להגיד להם העתידות". עיי"ש שמפרש עפ"ז את הכתוב בספר שמואל (א, יד, לג): "הנה העם חוטאים לה' לאכול על הדם".

ובמורה נבוכים (ח"ג, מו) סיפר הרמב"ם כי אכילת הדם ואכילה על הדם מעבודה אחת הן. וז"ל שם⁷:

"... והיו שם אנשים שאכילת הדם קשה עליהם, מפני שהוא דבר שטבע האדם קהה ממנו, ולפיכך היו שוחטים בעל חי ומקבצים דמו בכלי או בגומה, ואוכלים בשר אותו הנשחט סביב אותו הדם, ומדמים בפעולה זו שהשדים אוכלים אותו הדם שהוא מזונם, והם אוכלים הבשר, ותושג הַרְעוּת, כיון שהכל אכלו על שלחן אחד בקבוצה אחת, ויבואו אליהם בדמיונם אותם השדים בחלום..."

נמצא שאכילה על הדם הוא מהתעיייה אחר השעירים, וכך הוא גם בראב"ע (ויקרא יז, ז):

והאוכלים על הדם, כאילו אכלו זבחיהם לשעירים, כאשר פירשתי: שהיה כן מנהגם במצרים לזבוח בשם השדים.

זה צלם יהודי. ובראב"ע: "חדשים מקרוב - מימים מעטים, אינם קדמונים, אפילו אבותיכם לא ידעום." וכן במו"נ (ח"ג, מו): "ודע, כי האמונה הזו התחדשה קרוב לזמנו של משה רבנו ונהו אחריה רבים, וטעו בה בני אדם, תמצא זה מפורש בשירת האזינו, 'זבחו לשדים לא אלה אלוהים לא ידעום חדשים מקרב באו לא שיערום אבותיכם'. וכבר ביארו חכמים עניין אמרו 'לא אלה', אמרו שהם לא חדלו מלעבוד נמצאים עד שעברו דמיונות, לשון ספרי: לא דיין שהם עובדים חמה ולבנה כוכבים ומזלות אלא שעברו כבואה שלהם, וכבואה שם הצל." דברי המו"נ במלואם מובאים בנספח. ⁷ בנספח למאמר יובאו דברי הרמב"ם בשלמותם.

ובספורנו ביאר עבודה זו לעומקה - כי הדם הוא מאכל השדים מפני שהוא הנפש, וע"י אכילת הדם הוא הנפש יתחברו בשדים. ודבריו מובאים בהערה⁸. (וכן כתב הריטב"א בהביאו את דברי הרמב"ם בספר הזכרון.)
ניתן גם להיווכח מכך שנדרשת התורה לצוות "רַק חֶזֶק לְבַלְתִּי אֶכֶל הַדָּם", שמעשים ומחשבות אלו היו להם קשים לפרישה וצריכים חיזוק. כך מבואר גם בספרי: "רק חזק לבלתי אכול הדם. רבי יהודה אומר, מגיד שהיו שטופים בדם קודם מתן תורה"⁹.

רַק בְּכֹל אֹתָת נִפְשֶׁךָ תִּזְבַּח וְאָכַלְתָּ בֶּשָׂר

הכיצד אם כן, מתירה התורה זביחת חולין בארץ ישראל?¹⁰
נשים לב לכמה הדגשים בפרשתנו, בתקווה שאלו ינחו אותנו להבנת הפרשה:
א. מה מלמדת אותנו סמיכות פרשיה זו של היתר שחיטת חולין לפרשת ריחוק הבמות.

⁸ "ובהיותם (השדים) אוכלים ושותים יהיה בהכרח מזונם עצם מורכב דק מאד שישתנה לעצם הנוזן. ואין במורכבים אצלנו יותר דק מאותו אד הדם אשר ממנו יתהוו רוח נושא לכת החייוני. וזה הכח הנשוא בו הוא נפש החי כאשר הוא חי. ובהיות שזה הכח לא יהיה בלתי זה הנושא יקרא זה הנושא לפעמים נפש כאמרו כי הדם הוא הנפש ובהיותו מזון לשדים הנה המקריב להם דם אשר בו זה העצם שאין כח בידם לקחתו .. יקנה אהבתם והאוכלו יקנה מזג נוטה לטבעם ויאהבו חברתו. וכאשר היו רבים חפצים בחברת השדים ואהבתם כדי שיסייעוהו בהשגת הערב הבלתי מועיל אשר תאותו נקנת באכילת עץ הדעת היו מגישים דם למנחה לשדים ואוכלים אותו להתחבר עמם וקצתם היו אוכלים אצל בית מקוה דמים בחשבם ששעירים ירקדו שם כדי למשוך אהבתם והתחברות עמהם."
יש לציין, שבניגוד לרמב"ם רב"ע ועוד שהובאו לעיל, הספורנו לכאורה לא שולל קיומם של השדים במציאות.

⁹ ובמ"נ (שם): "כל אלה השקפות שהלכו אחריהן באותן הזמנים, והיו חשובות מפורסמות, לא היה ספק אצל ההמוני באמתתן, ולכן באה התורה - השלמה אצל יודעיה - לסלק את אלה החללים המושרשים, ואסרה אכילת הדם, והחמירה באיסורו כדרך שעשתה באזהרה על עבודה זרה בדיוק... והזהיר מלהתקבץ סביבו ולאכל שם, ואמר: "לא תאכלו על הדם".

¹⁰ הרמב"ן עונה על כך (דברים יב, כב): "והנראה בעיני בטעם הזה כי מתחלה בהיותם במדבר ילילי ישימון ושעירים ירקדו שם (ישעיהו י"ג:כ"א), והיו כולם יוצאי מצרים הרגילים בהם, אסר להראות הדם על פני השדה ולזבוח כלל, רק לפני משכן י"י (ויקרא י"ז:ד), להרחיק אותם מן החטא ההוא. אבל בבואם בארץ, והוצרך להתייר בשר תאווה מפני הרחק המקום, לא חשש אם ישפכו בביתם דם הבקר והצאן על הארץ. אבל בדם החיה ועוף אשר יצוד בשדה וביער, והמנהג לשחטם שם ולהביאם שחוטם אל הבית, השאיר המצוה כאשר היתה לכסות דמם בעפר שלא יקריבנו לשעירים."

ב. הדגשת הכתוב, חזור ושנה, שהאכילה תעשה ב'אות נפשך' עד כדי דרישה שיהיה 'בכל אות נפשך'. מה משמעותה?

ג. קיים דגש על אכילת 'בשר', בניגוד להרחקה מה'דם'. מה הוא אומר?

ד. הביטוי 'תשפכנו כמים', לעומת 'ודם זבחיך ישפך על מזבח...'

ונראה לפרש שפרשת 'וכי ירחק ממך המקום' הינה המשך לנאמר לעיל מיניה – ריחוק הבמות בכל פינה אפילו לשם ה', ריבוי הבמות הוא דרך עובדי עבודה זרה, ומהווה סכנה לתעיייה והסתאבות בעבודה זרה. נדמה שכל מתבונן יזהה זאת. וכך נאמר שם לעיל:

"אֲבָד תֵּאבְדוּן אֶת כָּל הַמְקוֹמוֹת אֲשֶׁר עֲבַדוּ שֵׁם הַגּוֹיִם ... עַל הַהָרִים הַרְמִים וְעַל הַגְּבְעוֹת וְתַחַת כָּל עֵץ רַעְנָן ... לֹא תַעֲשׂוּן כֵּן לַה' אֱלֹהֵיכֶם: כִּי אִם אֶל הַמְקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל שְׁבֵטֵיכֶם לְשׂוֹם אֶת שְׁמוֹ שֶׁם לְשִׁכְנֹו תִדְרְשׁוּ וּבָאתָ שָׁמָּה: וְהִבַּאתֶם שָׁמָּה עֹלֹתֵיכֶם ...

לֹא תַעֲשׂוּן כְּכֹל אֲשֶׁר אָנְחָנוּ עֲשִׂים פֶּה הַיּוֹם אִישׁ כָּל הַיִּשְׂרָאֵל בְּעֵינָיו: כִּי לֹא בָאתֶם עַד עַתָּה אֶל הַמְּנוּחָה וְאֶל הַנַּחֲלָה אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֵיךָ נָתַן לְךָ: וְעִבְרַתְּם אֶת הַיַּרְדֵּן ... וְהָיָה הַמְקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֵיכֶם בּוֹ לְשִׁכְּן שְׁמוֹ שֶׁם שָׁמָּה תָּבִיאוּ אֶת כָּל אֲשֶׁר אָנְכִי מִצְוָה אֶתְכֶם עֹלֹתֵיכֶם וְזִבְחֵיכֶם ... הַשְּׁמֵר לְךָ פֶּן תַּעֲלֶה עֹלֹתֶיךָ בְּכָל מְקוֹם אֲשֶׁר תִּרְאֶה: כִּי אִם בְּמְקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' בְּאַחַד שְׁבֵטֶיךָ שֶׁם תַּעֲלֶה עֹלֹתֶיךָ וְשָׁם תַּעֲשֶׂה כָּל אֲשֶׁר אָנְכִי מִצְוֶיךָ:" (דברים יב)

אלא שאם אכן צריך לזבוח רק במקום אשר יבחר ה', איך יוכלו ישראל לאכול בשר בגבולין, הרי אף בשר חולין נצטווינו (באחרי מות) לעשותו שלמים. על כך משיבה תורה מיד בפסוק הסמוך - "רק בכל אות נפשך תזבח ואכלת בשר...". -מתירה אני לך לזבוח¹¹ (- לשחוט) בגבולין רק בתנאי שזוכה לשם בשר תאווה - לחולין

¹¹ הדגש הוא על זביחה, כי בהמתה לא היתה שום מגבלה, כיוון שאין בה עסק עם הדם. ולא מצינו שנאסר להם במדבר הריגת בעלי חיים לצורך עורם ולצורך שאר שימושים. וכן כתב הגאון רבי אביגדור נבנצל שליט"א בהערה לספר 'דרך שער העליון' לרב רא"ם הכהן (מבוא לפרק 'השוחט והמעלה'. הערה 15): "גם לדעה האוסרת בשר תאווה במדבר, היה מותר חיה. כמו כן היה מותר להרוג בהמה כדי ליקח את עורה וכדומה", כך גם מוכח ממלאכת המשכן שנעשתה מעורות. כמו כן גם בעלי מומין (עי' רלב"ג בויקרא שם) אשר לא יעלו על מזבח ה' לא נאסרו לבני ישראל במדבר.

גמורים. בלי שום כוונה שמימית בזביחה ובשפיכת דם. ולכן מדגישה התורה פעמים רבות שזביחת חולין מותרת רק 'כי תאווה נפשך לאכול בשר', ורק אז מותר לזכות בתנאי שכל האכילה היא לשם תאוה - 'בכל אות נפשך תאכל בשר' ולא לשם קרבן. יש כאן דגש נוסף והוא שהתאוה צריכה להיות ל'בשר', בשר דייקא, להוכיח שאין לך שום עסק ב'דם'.

כך גם אומרת התורה לאכלו "הטמא והטהור יאכלנו כצבי וכאיל" – אל תחשוב מחשבת קודש או טהרה בזביחה זו, כצבי וכאיל, אשר לא מעוררים שום רגש פולחני בדמם ולא נצרך לאוכלם בטהרה, כי חיות המה ואינם עולים על המזבח, כך גם כאשר מתאוה לבשר בהמה מותר לאכלו רק אם היחס אליה כצבי וכאיל.

נמצא אם כן שדברי הכתוב "הטמא והטהור יאכלנו כצבי וכאיל" אינו רק הוראת היתר, אלא אף המלצה רצויה¹².

אלא שעדיין, באכילת בשר תאוה, קיים חשש שלאחר הזביחה יאכלו את הדם או יאכלו 'על הדם' ובוזה יקיימו בעצמם ההקרבה והחיבור לשדים אשר הם תועים אחריהם, על כן מצווה התורה לשפוך הדם ויהיה חשוב כמים, ולא לאכלו כלל. וכך נקרא הכתוב כחומר, בפרשה הראשונה שם:

"רק בקל אות נפשך תזבח ואכלת בשר כברכת ה' אלהיך אשר נתן לך בקל שעריך הטמא והטהור יאכלנו כצבי וכאיל: רק הדם לא תאכלו על הארץ תשפכונו במים.."

וכן בפרשה הבאה¹³:

וכן שאר בעלי חיים שאין קרבים על גבי המזבח. הערת הרב גרינהוט: הלשון 'זביחה' טוען חגיגות, זהו לשון שונה מחיתוך. ולכן הוא גם הופך לפועל של 'זבח'. זו מציאות שכך נראית שחיטת נפש, והתורה מגבילה אותה בגלל זה במדבר.

¹² וכן נראה שפירש הרמב"ן: "אך כאשר יאכל את הצבי ואת האיל כן תאכלנו - שלא תקריב ממנו לא חלב ולא דם, ולא תנהג בהם דרך קדשים, ולא תזהיר מהם הטמאים כלל." הערת הרב גרינהוט: נקודה זו מעוררת קושי, שחשוב לדעת. חז"ל חידשו את מושג החולין בטהרה, בפשטות בניגוד למציאות המתוארת בפסוקים אלו.

¹³ על כפילות הפסוקים האלו, ראה הערה 2.

"כי ירחיב ה' אלהיך את גבולך כאשר דבר לך ואמרתי אכלה בשר כי תאונה נפשך לאכל בשר בכל אות נפשך תאכל בשר: כי ירחק ממך המקום אשר יבחר ה' אלהיך לשום שמו שם וזבחת מבקרך ומצאנך אשר נתן ה' לך כאשר צויתך ואכלת בשעריך בכל אות נפשך: אך כאשר יאכל את הצבי ואת האיל בן תאכלנו הטמא והטהור יחדו יאכלנו: רק חזק לבלתי אכל הדם כי הדם הוא הנפש ולא תאכל הנפש עם הבשר: לא תאכלנו על הארץ תשפכנו כמים: לא תאכלנו למען ייטב לך ולבניך אחריך כי תעשה הישר בעיני ה'!"

ועתה, אחר שמיעטה תורה עבודה בדם שמא תעלה בדעתך – שדם אף על המזבח אינו רצוי, על כן אמר הכתוב:

"רק קדשיך אשר יהיו לך וגדריך תשא ובאת אל המקום אשר יבחר ה': ועשית עלתיך הבשר והדם על מזבח ה' אלהיך ודם זבחיך ישפך על מזבח ה' אלהיך והבשר תאכל:"

דהיינו, שבקדשים אכן יש עסק גם בבשר וגם בדם, אלא שהדם יישפך על המזבח, ורק הבשר יאכל.

רק חזק לבלתי אכל הדם כי הדם הוא הנפש

עתה יש לעיין עיון נוסף בחלק השני של הפרשיה, והוא איסור אכילת דם "רק חזק לבלתי אכל הדם כי הדם הוא הנפש". היא מופיעה גם בפרשה הנזכרת ב'אחרי מות', שלאחר שנאסרה שחיטת חולין במדבר, נאמר האיסור לאכול דם. על פניו, לכאורה, מהפסוקים הנ"ל נראה כי ב'דם' יש נקודה מהותית יותר, מלבד חשש הזביחה לשעירים ואכילה על הדם, כיוון שהתורה מגדירה את הדם כ'נפש'. לאיסור אכילת דם יש כאן הסבר מהותי – "רק חזק לבלתי אכל הדם כי הדם הוא הנפש", ובויקרא שם: "כי נפש הבשר בדם הוא ואני נתתיו לכם על המזבח לכפר על נפשתיכם כי הדם הוא הנפש יכפר".

אך יש להתבונן בטעם איסור הדם הנ"ל, כי מהפסוק האחרון משמע שהבעיה באכילת הדם הינה מורכבת יותר: כיון שהדם הוא הנפש לכן הוא נתון ושייך למזבח, וכאיסור אכילת חלב אשר נאמר בו - "כֹּל חֵלֶב לַחִי" (ויקרא ג, טז) וסמוך לו

שם (יז): "כָּל חֶלֶב וְכָל דָּם לֹא תֹאכְלוּ". ועוד בויקרא (ז, כ): "כִּי כָּל אֶכְל חֶלֶב מִן הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר יִקְרִיב מִמֶּנָּה אִשָּׁה לַה' וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הָאֶכְלָת מֵעַמִּיָּה: וְכָל דָּם לֹא תֹאכְלוּ כֹּל מוֹשְׁבֵיכֶם לְעוֹף וְלַבְּהֵמָה". - משמע שעניין הדם כעניין החלב ששייך לה'.

אך שם בויקרא בפסוקים הסמוכים - מצוות כיסוי הדם בחיה ועוף (– שלא שייכים למזבח¹⁴), מבואר טעם עקרוני שונה: "כִּי נֶפֶשׁ כָּל בְּשָׂר דָּמוֹ בְּנַפְשׁוֹ הוּא וְאָמַר לְבָנִי יִשְׂרָאֵל דָּם כָּל בְּשָׂר לֹא תֹאכְלוּ כִּי נֶפֶשׁ כָּל בְּשָׂר דָּמוֹ הוּא כָּל אֶכְלִיו יִכְרַת". מבואר שאכילת הדם הוא הנפש, אסורה בפני עצמה גם ללא קשר למזבח. מבחינה עקרונית לא ראוי לאכול נפש!

הבנה זו לכאורה סותרת את כל הנאמר לעיל.

טרם אביא את מחלוקת הרמב"ם והרמב"ן בפירוש פסוק זה, אקדים את מה שהצעתי בביאור פסוק זה שבויקרא (יז, יד).

כידוע, דרך ומנהג עובדי ע"ז [וכפי הנראה גם אצל זובחים לשעירים], היה לעבוד בדרכי אכזריות ושאר תועבות. דוגמא קיצונית היתה זביחת הילדים (מעביר זרעו למולך), כנאמר בדברים (יב, לא):

"הַשְּׂמֵר לְךָ פֶּן תִּנְקֶשׂ אַחֲרֵיהֶם אַחֲרֵי הַשְּׂמֵדִם מִפְּנֵיךָ וּפֶן תִּדְרֹשׁ לְאַלְהֵיהֶם לֵאמֹר אֵיכָּה עֲבָדוּ הַגּוֹיִם הָאֵלֹהִים וְאֵלְהֵיהֶם וְאֵעֲשֶׂה כֵּן גַּם אֲנִי: לֹא תַעֲשֶׂה כֵּן לַה' אֱלֹהֶיךָ כִּי כָּל תּוֹעֵבַת ה' אֲשֶׁר שָׁנֵא עָשׂוּ לְאַלְהֵיהֶם כִּי גַם אֶת בְּנֵיהֶם וְאֶת בְּנֹתֵיהֶם יִשְׂרְפוּ בָאֵשׁ לְאַלְהֵיהֶם".

ובירמיה (יט, ה):

"וּבָנָו אֶת בְּמוֹת הַבַּעַל לְשֹׂרֵף אֶת בְּנֵיהֶם בָּאֵשׁ עֲלוֹת לְבַעַל אֲשֶׁר לֹא צִוִּיתִי וְלֹא דִבַּרְתִּי וְלֹא עָלְתָה עַל לְבִי".

כך מצאנו באבר מן החי, שהיה מדרכי הע"ז. כפי שביאר הרמב"ם במו"נ ח"ג מח:

¹⁴ עיין בריש דברי הרמב"ן עה"פ כ' נפש הבשר בדם הוא.../

"ואמנם טעם 'אבר מן החי' הוא היותו מקנה ומלמד אכזריות. ועוד שכן היו עושים אז מלכי הגוים'. וגם ל'עבודה זרה' היו עושים כן - רצוני לומר: שהיו חותכים מן הבהמה אבר ידוע ואוכלים אותו.

והוא אשר מצינו במשנה "עורות לבובין" (מסכת עבודה זרה פ"ב מ"ג), ופירש שם ברמב"ם:

"ולבובין, גזור מלב. לפי שהיו נוקבין על לבן ומוציאין אותו והוא מין מעבודת הבעלים".

וכך פירשו כמה ראשונים את טעם איסור בשר וחלב¹⁵. וכן מצאו כמה חוקרים. כך גם היה אחד מדרכי החיבור והפולחן על ידי עבודת הדם – הוא הנפש. לחטוף חי ולשוחטו, לשפוך דמו ואף לאכול את דמו ונפשו. ועל ידי אכילת הדם תתחבר נפש האדם בשדים¹⁶.

על רקע סיאוב זה הנובע ממקום עמוק בנפש העובד, אשר משתמש בנפש הבהמה, דיברה תורה. "דם לא תאכלו" שהרי "דם הוא הנפש", לא ראוי לאדם לזבוח, לשפוך ולאכול נפש החי. ודיברה תורה כנגד העובדים את אלוהיהם ושדיהם ע"י התאכזרות ואכילת נפשות. כי לא כן רצה ה', לא נאה לעבוד בדרך זו, אבל נתתי לכם דרך אחרת בזה – וְאֲנִי נִתְּתִיו לְכֶם עַל הַמִּזְבֵּחַ לְכַפֵּר עַל נַפְשֹׁתֵיכֶם פִּי הַדָּם הוּא בְּנַפְשׁוֹ יִכְפֹּר".

ב. מחלוקת הרמב"ם והרמב"ן בטעם איסור אכילת דם

תוך כדי שמתבהרת לי סוגיא זו, מצאתי שכמעט הכל כתב הנשר הגדול במורה נבוכים. דברי המו"נ באריכות תמצא בנספח למאמר.

¹⁵ ספורנו עה"ת בכל מקום שנזכר בשר וחלב. אברבנאל. וכך שיער הרמב"ם במו"נ (ח"ג, מח): "אבל אסור בשר בחלב הרי עם היותו מזון גם מאוד בלי ספק, וגורם מילוי רב, אין הדבר רחוק לדעתי שיש לעבודה זרה בכך שייכות, ושמה כך היו אוכלין בעבודה מעבודותיה או באד מאדיהם. וממה שמחזק את זה לדעתי, שאסור בשר בחלב הזכירו פעמים בתחילת הציווי בו כאשר הזכיר מצוות החג, שלוש פעמים בשנה וגו', וכאילו יאמר בחגכם וביאתכם לבית ה' אלוהיך לא תבשל מה שתבשל שם בצורה פלונית כפי שהיו הם עושים, זהו המתקבל יותר לדעתי בטעם איסורו, אלא שלא ראיתי את זה כתוב במה שעיינתי מספרי ה"צאבה".

¹⁶ ספורנו ויקרא יז, ז. אברבנאל. ועיין לעיל.

ובטעם איסור אכילת דם ובפירוש הפסוק "כִּי נֶפֶשׁ הַבֶּשֶׂר בְּדָם הוּא" וגו' חלק עליו הרמב"ן. נתרכז בנקודה זו. זה לשון המו"נ אשר הביא הרמב"ן עה"ת (ויקרא יז):

"והרב כתב במורה הנבוכים: (ג מו) כי היו הכשדים מואסים הדם ויחשבוהו להם לטומאה, אבל יאכלו ממנו הרוצים להתחבר לשדים ולהנבא מהם העתידות. והתורה תכווין לעולם להרוס בניני סכלותם בהפוך מחשבותיהם, ולכך אסרה הדם באכילה, ובחרה בו להטהר בהזאות ולזרקו על המזבח לכפרה. ולכך אמר (פסוק י) ונתתי פני בנפש האוכלת את הדם כמו שאמר בנותן מזרעו למולך (להלן כ ו) שהוא מביא למין ממיני ע"ז כי לא נאמר כן במצוה אחרת."

קושיית הרמב"ן ופירושו

הרמב"ן לא הסכים עם דברי הרמב"ם¹⁷. וכך השיב על דבריו:

"ואלו דברים מיושבים, אבל הכתובים לא יורו כן. שהם יאמרו תמיד בטעם האסור "כי נפש כל בשר דמו בנפשו" (פסוק יד), "כי נפש הבשר בדם הוא" (פסוק יא), והחזיר במשנה תורה (דברים יב כג) "רק חזק לבלתי אכול הדם כי הדם הוא הנפש ולא תאכל הנפש עם הבשר".

לכן הסיק הרמב"ן בטעם אכילת דם כפירוש המהותי:

"והראוי שנפרש בטעם איסורו, כי השם ברא כל הנבראים התחתונים לצורך האדם, כי הוא לבדו בהם מכיר את בוראו. ואף ע"פ כן לא התיר להם באכילה מתחילה רק הצומח לא בעלי הנפש. כאשר בא בפרשת בראשית שנאמר (בראשית א כט) "הנה נתתי לכם את כל עשב זרע זרע" וגו'. וכאשר היה במבול שנצולו בזכותו של נח והקריב מהם קרבן והיה לרצון לו, התיר להם השחיטה. כמו שאמר (שם ט ג) "כל רמש אשר הוא חי לכם יהיה לאכלה כירק עשב נתתי לכם את כל", כי חיותם בעבור האדם. והנה התיר גופם אשר הוא חי בעבור האדם, שיהיה להנאתו ולצרכו של אדם. ושתהיה הנפש שבהם לכפרה לאדם בקרבים לפניו יתברך, לא שיאכלוהו. כי

¹⁷ אכן יש לעיין אם חולק הרמב"ן בעיקרי הדברים הנ"ל – שמטרת איסור 'בשר תאוה' הוא מניעת זביחה לשעירים. לכאורה אלו הם פסוקים מפורשים "ולא יזבחו עוד את זבחייהם לשעירים". ואף שבמגמת הקרבנות הרמב"ן הינו בר פלוגתא גדול על הרמב"ם, וסבירא ליה שעבודה זו תיקון רוחני גדול, מ"מ יש לומר שבבשר תאוה מודה הוא לרמב"ם. אך מפירושו באחרי מות משמע שגם בזה חלק עליו. עיין בסוף המאמר.

אין ראוי לבעל נפש שיאכל נפש, כי הנפשות כולן לאל הנה¹⁸, כנפש האדם וכנפש הבמה לו הנה, ומקרה אחד להם כמות זה כן מות זה ורוח אחד לכל (קהלת ג יט)."

הגנת הריטב"א מקושיית הרמב"ן

הריטב"א בחיבורו 'ספר הזכרון' אשר נתייחד להגן ולפרש דברי 'הרב המורה' המובאים בפירושו הרמב"ן, ביאר והגן על דברי המו"נ הנ"ל מקושיית רבו (רביה דרביה), וכתב כי 'נשמט' לרבו הרמב"ן מלשון המורה 'מה שהוא עיקר הכל'. וז"ל (פרק י'):

והאמנם כי קושיית רבינו ז"ל מן הפסוקים קושייא חזקה היא, אך כאשר נתתי את לבי בלשון המורה מה שהוא עיקר הכל, והוא מה שהיו חושבים ה'צאבים' שהדם הוא מזון השדים,¹⁹ ומפני שהנפש החיונית דבק בדם ולא בבשר, והדם חומר לו, נתייחד אצלם לפי מחשבתם שהוא מזון לשדים יותר משאר מזונות שהיה נחשב להם בשדים שהם נפשיים לא גופיים עבים. ולזה יחדו להם מה שהוא קרוב אל הנפש יותר ולפיכך לדעת המורה תלו הכתובים איסורו מצד הנפש כי הוא הסיבה המביאה למחשבה זו ונחשב לכפרה ג"כ. וזהו כי הדם הוא כנפש יכפר, נפש תחת נפש. כן נראה דעת המורה לפי לשונו.

פירוש הרמב"ן בטעם איסור בשר תאווה במדבר

המעייין בדברי הרמב"ן בפירושו על פרשת אחרי מות, יווכח כי גם בזה הלך בדרך אחרת מטעם המו"נ, וכפי שסבר הרמב"ן בכלל הקרבנות בטעמים המהותי, גם כאן הרמב"ן מדגיש יותר את שיוך הדם למזבח, ופחות את חשש הזנות אחרי השעירים. דהיינו, שנוכחות המשכן בקרבת האדם אוסרת לשחוט ולזרוק את הדם בחוץ. לא אאריך בהבאת כל דברי הרמב"ן, ויובאו כמה ציטוטים בהערה²⁰. ואכן מפרשי

¹⁸ על דרך המשנה בנדרים (ד, ג) "אמר להן, שהטהורה נפשה לשמים וגופה שלו".

¹⁹ לא מצאתי דברים אלו ברמב"ם. כנראה דברים אלו, לדעת הריטב"א, הם הביאור הפשוט של דברי המו"נ. טעם כעין זה נמצא גם בספורנו, הובא לעיל.

²⁰ על תחילת פרשת שחטי חוץ (ויקרא יז): "והוא האיסור בבשר התאווה ונתן הטעם בעבור שיקדישום לה' ויזרוק הכהן הדם על מזבח ה' ויקטיר עליו החלב ... ופירש שם (פסוק כ) הטעם כי ירחיב ה' אלהיך את גבולך וגו' לומר כי היה האיסור מתחילה בהיותם במדבר שיקל עליהם להביא

הפרשה על דרך הצמחונות יגיטו את דברי הרמב"ן לשיטתם. אך לענ"ד דגש דבריו הם על שיוך הדם למזבח, ולא את רצון הכתוב להרחיק או לצמצם את הריגת הבע"ח²¹.

אך המעיין בדברי הרמב"ן בראה אשר בספר דברים (יב, כב) יראה שנצמד הרמב"ן לטעם המו"נ וכפי שנתבאר במאמר. וז"ל:

"אסר להראות הדם על פני השדה ולזבוח כלל רק לפני משכן ה' להרחיק אותם מן החטא ההוא".

וכן בנוגע לאכילת דם, נקט הרמב"ן כאן בפרשת ראה כגישת הרמב"ם במורה:

אבל נראה לי כי הזכיר בה חזוק מפני הענין אשר ממנו: דבקו בדם במצרים, כי היו זובחים את זבחייהם לשעירים תמיד, כמו שכתוב: ולא יזבחו עוד את זבחייהם לשעירים אשר הם זונים אחריהם, וכתוב: יזבחו לשדים לא אלוה. והיתה העבודה ההיא באכילה מן הדם, כי היו מקבצין הדם לשדים והם אוכלים עליו וממנו, כאלו הם קרואים לשדים לאכול על שולחן השדים ההם ומתחברים עמהם. וכבר נזכר זה בספר מורה הנבוכים.

כל זבחייהם אל פתח אהל מועד אבל אחרי שירחיב גבולם יאכלו בשר תאוה וישחטו בשעריהם אך לא המוקדשין וזה טעם מה שהזכיר בכאן אשר ישחט במחנה או אשר ישחט מחוץ למחנה יזכיר גם השוחטים מחוץ למחנה שיהיו חייבים להביא אותם אל פתח אהל מועד כי אע"פ שיתיר בשר תאוה כשירחיב השם גבולם מפני שאינם במקום המקדש לא יתיר כן במדבר אפילו חוץ למחנה לפי שאינם רחוקים מן המזבח כאשר יהיו בארץ שירחיב השם גבולם כי אז יתיר להם בשר תאוה...
ולהלן שם עה"פ "כי נפש הבשר בדם הוא ואני נתתיו לכם על המזבח" פירש: "והראוי שנפרש בטעם איסורו כי השם ברא כל הנבראים התחתונים לצורך האדם כי הוא לבדו בהם מכיר את בוראו ואף ע"פ כן לא התיר להם באכילה מתחילה רק הצומח לא בעלי הנפש כאשר בא בפרשת בראשית שנאמר (בראשית א כט) הנה נתתי לכם את כל עשב זרע זרע וגו' וכאשר היה במבול שנצולו בזכותו של נח והקריב מהם קרבן והיה לרצון לו התיר להם השחיטה כמו שאמר (שם ט ג) כל רמש אשר הוא חי לכם יהיה לאכלה כירק עשב נתתי לכם את כל חי חיותם בעבור האדם והנה התיר גופם אשר הוא חי בעבור האדם שיהיה להנאתו ולצרכו של אדם, ושתייה הנפש שבהם לכפרה לאדם בקרבים לפניו יתברך לא שיאכלוהו כי אין ראוי לבעל נפש שיאכל נפש כי הנפשות כולן לאל הנה כנפש האדם וכנפש הבהמה לו הנה ומקרה אחד להם כמות זה כן מות זה ורוח אחד לכל".
²¹ וכפי שכתב כאן (הובא בהערה הקודמת): "והנה התיר גופם אשר הוא חי בעבור האדם שיהיה להנאתו ולצרכו של אדם, ושתייה הנפש שבהם לכפרה לאדם".

אך ציין שם בסוף:

"ולא שיהיה זה עיקר טעם איסור הדם כי הכתוב מפרש טעמו "כי הדם הוא הנפש"
כאשר בסדר אחרי מות".²²

ג. תוכן שחיטת קדשים לעומת שחיטת חולין

ודאתינן להכי, יש לתת את הדעת במאמר מוסגר, האם יש קשר מהותי בין שחיטת קדשים לשחיטת חולין (הנוהג אחר כניסתם לארץ²³). האם שני חיובים נפרדים²⁴ והדמיון ביניהן הוא מקרי, או ששתי השחיטות מטעם אחד ומחובה אחת. ואם הן מטעם אחד, עדיין יל"ע האם השחיטה שורשה מעולם החולין - המתת הבהמה כהלכה, שלא תיעשה נבלה, שאף את הזבח צריך להמית כהלכה ולמנוע נבילתו. או דילמא, שהשחיטה מעולם הקדשים, ובכניסת בני"א לארץ התעלתה לה אכילת החולין אף בגבולין, ויש בה כעין שחיטת הקדשים. לפי הנתבאר לעיל, יש לדחות כליל אפשרות ששחיטת חולין קיבלה אלמנטים של קודש, שהלא התורה הרחיקה זביחה מקודשת שאינה בעזרה. ואם נוכיח שהן אכן מטעם אחד, יהיה זה מתוכן שחיטת חולין ולא להפך. ונראה שכן גישת הר"י מאורליני"ש (בביאורו טעם 'שחיטה לאו עבודה' ושחיטת קדשים כשרה בזר):

²² ונראה שלפני הר"י אברבנאל היתה גרסה אחרת בדברי הרמב"ן לדברים יב, כב, כי בפירושו בפרשת אחרי מות (יז, יא) הינו אומר על הרמב"ן, שהוא עצמו מחזיק בסדר ראה כדעת הרב המורה וייחסה לעצמו. וחזרו ואומר "זוכרו בשם עצמו לא זכרו בשם זולתו". ולאמתו של דבר אומר הרמב"ן בפירוש "וכבר הוזכר זה במורה נבוכים". והנה בקשר לסתירה כבר ביארנו שאין כאן כל סתירה. ואולי הפסקה "וכבר הוזכר זה במו"נ" הנה הוספה ברמב"ן שלא היתה בפני הר"י אברבנאל. ומעניין שבכתב היד פולדא חסר הקטע האחרון שבפירושו הרמב"ן החל מהמילים "וכ"ש שהוצרך להזכיר איסורו וכו' עד סוף הפסוק. – עכ"ל הרב קלמן כהנא (מהדיר ומגיה ספר הזכרון לר"טב"א) בהקדמה, הערה 9.

²³ לרבי עקיבא – נצטוונו על שחיטת חולין בכניסה לארץ, ובמדבר היו נותרים ואוכלים. לרבי ישמעאל – נצטוונו כבר לפני כן על השחיטה, חולין קדשים, אך נאסר עלינו במדבר לשחוט לחולין, והותר רק ע"י הקדשתה לשלמים.

²⁴ בכמה מקומות במסכת חולין מבואר שבקדשים יש מעכב בצורת השחיטה שתהיה עם דם, מה שאי"כ בחולין. לדוגמא: עיין בסוגיא בחולין כט ע"א. וכן עין שם לג ע"א אך ברש"י שם מבואר שהדם נצרך כדי להיזרק ולהתיר אכילתה, ולא משום כשרות שחיטתה.

"וה"ר יעקב דאורלינ"ש מפרש לאו עבודה היא לפי שווה בחולין ובקדשים א"כ לאו מטעם עבודה צוה המקום שחיטה." (בתוס' זבחים יד:)

וראיתי שתלו דיון זה בשני הפירושים שפירשו חכמינו לפסוק "וְזָבַחְתָּ .. פֶּאֶשֶׁר צִוִּיתָךְ", אחת בספרי ואחת בגמרא. בספרי משמע שפירושו 'כאשר צויתך - בקדשים', דהיינו שתלה שחיטת חולין בשחיטת קדשים, וז"ל הספרי:

'כאשר צויתך': מה קדשים בשחיטה – אף חולין בשחיטה.²⁵ (ספרי ראה, עה)

אבל בגמרא בחולין (מובא ברש"י עה"ת) משמע שפירושו 'כאשר צויתך - בתורה שבעל פה', דהיינו ששחיטת חולין עצמאית לגמרי ולא נקשרה בשחיטת קדשים:

רבי אומר: 'וזבחת .. כאשר צויתך': מלמד שנצטוו משה על הושט, ועל הקנה ועל רוב אחד בעוף, ועל רוב שנים בבהמה. (חולין כח ע"א)

על כל פנים, כאמור לעיל, גם אם מטעם אחד הן, קשה לומר שבשחיטת חולין קיים מרכיב 'עבודתי' כשחיטת הקודש. דהלא זה הדבר שהרחיקתו תורה בפרשיות שעליהם נסוב המאמר. ואם נתייחס לפירוש הספרי, נאמר, שהתורה לקחה את 'מעשה' השחיטה שהיה נעשה עד כה רק בקודש – לשם דם - כדי לקבל את הדם למזבח, והתירה אותו בחולין, בשביל להסיר את הנפש ולשופכה על הארץ כמים. לפי"ז, התיר הכתוב מעשה זה (למען ישפך על הארץ), ולא העלה מעשה שחיטת חולין לעולם הקודש. ויל"ע בדבר זה ואכמ"ל.

²⁵ ועיי"ש בהמשך: "או מה קדשים במחיצה, אף חולין במחיצה? תלמוד לומר 'ואכלת בשעריך'."

נספח:

מורה נבוכים חלק שלישי פרק מו:

ודע כי ה"צאבה" [- דת אליית קדומה] היה הדם אצלם טמא מאד, ועם זאת היו אוכלים אותו בכמותם שהוא מזון השדים, וכאשר אוכלו מי שאוכלו כבר נתחבר עם השדים, ויבואו אליו ויודיעוהו העתידות כפי שמדמים ההמון מעניני השדים. והיו שם אנשים שאכילת הדם קשה עליהם, מפני שהוא דבר שטבע האדם קהה ממנו, ולפיכך היו שוחטים בעל חי ומקבצים דמו בכלי או בגומה, ואוכלים בשר אותו הנשחט סביב אותו הדם, ומדמים בפעולה זו שהשדים אוכלים אותו הדם שהוא מזונם, והם אוכלים הבשר, ותושג הרעות, כיון שהכל אכלו על שלחן אחד בקבוצה אחת, ויבואו אליהם בדמיונם אותם השדים בחלום, ויודיעום נעלמות, ויעזרו להם. כל אלה השקפות שהלכו אחריהן באותן הזמנים, והיו חשובות מפורסמות, לא היה ספק אצל ההמון באמתתן, ולכן באה התורה - השלמה אצל יודעיה - לסלק את אלה החלאים המושרשים, ואסרה אכילת הדם, והחמירה באיסורו כדרך שעשתה באזהרה על עבודה זרה בדיוק, אמר יתעלה ונתתי פני בנפש האוכלת את הדם וגו', כמו שאמר בנותן מזרעו למולך "ונתתי את פני בנפש ההיא" וגו', ולא נאמר כיוצא בפסוק זה במצווה שלישית זולת עבודה זרה ואכילת הדם, כי אכילתו הייתה מביאה למין מעבודה זרה והיא עבודת השדים.

וטיהרה [שפד] את הדם, ועשאתו מטהר מי שהוזה בו, "והזית על אהרן ועל בגדיו" וגו' וקידש הוא ובגדיו, וציווה להזותו על המזבח, ונעשת כל העבודה פיזורו שם לא קיבוצו, ואמר "ואני נתתיו לכם על המזבח לכפר", ושם מתפזר כמו שאמר "ואת כל הדם ישפך", ואמר "ודם זבחיך ישפך על מזבח ה' אלוהיך". וציווה לפזר דם כל בהמה הנשחטת ואף על פי שאינה קורבן, אמר על הארץ תשפכנו כמים והזהיר מלהתקבץ סביבו ולאכל שם, ואמר: "לא תאכלו על הדם".

וכיון שהתמידו במרים ונהו אחר המפורסם אשר חונכו עליו מאחות השדים על ידי האכילה סביב הדם, ציווה יתעלה שלא יאכל בשר תאוה במדבר כלל, אלא יהיה הכל שלמים.

וביאר לנו כי טעם הדבר כדי לפזר הדם על המזבח ולא יתקבצו סביבו, ואמר למען אשר יביאו בני ישראל וגו' ולא יזבחו עוד את זבחייהם לשעירים וגו'. אבל ישאר עניין החיה והעוף, לפי שאין קורבן מן החיה כלל ואין עוף קרב שלמים, ולכן ציווה יתעלה סמוך לכך, שכל חיה ועוף שבשרם מותר באכילה כאשר נשחטו מכסין דמן בעפר כדי שלא יתקהלו עליו לאכול סביבו.

והנה נגמר העניין ושלמה המטרה להפר האחוה בין השוטים באמת ובין שדיהם. ודע, כי האמונה הזו התחדשה קרוב לזמנו של משה רבנו ונהו אחריה רבים, וטעו בה בני אדם, תמצא זה מפורש בשירת האזינו, יזבחו לשדים לא אלה אלוהים לא ידעום חדשים מקרב באו לא שיערום אבותיכם. וכבר ביארו חכמים עניין אמרו 'לא אלה', אמרו שהם לא חדלו מלעבוד נמצאים עד שעבדו דמיונות, לשון ספרי: לא דיין שהם עובדים חמה ולבנה כוכבים ומזלות אלא שעבדו בבואה שלהם, ובבואה שם הצל.

ואחזור למה שאנחנו בו, ודע שלא נאסר בשר תאוה אלא במדבר בלבד, כי מאותן ההשקפות המפורסמות, שהשדים שוכנים במדברות ושם מדברים ומתגלים, אבל בערים ובישוב אינם נראים, עד שמי שרצה מאנשי העיר לעשות דבר מאותן ההזיות צריך לצאת מן העיר לשימון ולמקומות השוממין, ולפיכך הותר בשר תאוה אחר שנכנסו לארץ.

ועוד כי תוקף אותו החולי יורד בלי ספק, ומתמעטים הנוהים אחר אותם ההשקפות. ועוד שקשה מאוד קרוב להיות נמנע שיהא כל הרוצה לאכול בשר בהמה יעלה לירושלם. ומחמת כל הסיבות הללו לא נאסר בשר תאוה אלא במדבר.